

TaTarixdə ad? dövl?tçiliyin r?mzin? çevril?n çox az siyasi lider? rast g?lm?k mümkündür. Nadir idar?çilik v? liderlik keyfiyy?tl?rin?, fitri istedad, yüks?k v?t?np?rv?rlilik hissin? malik olan Ulu Önd?r Heyd?r?liyevin m?hz bel? bir liderdir.

CO, Az?rbaycan?n?n yeni tarixində bütöv bir epoxanın özünd? t?c?ssüm etdir?n, 101 illik tarixi olan müst?qil Az?rbaycan?n siyasi, iqtisadi, hüquqi, sosial-m?d?ni ?saslar?n? yaradan v? inki?af?n? t?min ed?n qüdr?tli ??xsiyy?tdir.

Öt?n?srin 70-ci ill?rind?n etibar?n 30 ild?n art?q bir müdd?td? Az?rbaycanda elm, t?hsil, m?d?niyy?t v? iqtisadiyyat?n t??kkülü v? inki?af? bilavasit? Ümummilli Lider Heyd?r?liyevin ad? il? ba?l? olmu?dur. Onun g?geni?miqyasl? f?aliyy?tind? t?hsilin inki?af? prioritet sah? kimi mühüm yer tuturdu. T?hsilin c?miyy?tin inki?af?nda rolunu v? ??xsiyy?tini formala?mas?nda ?h?miyy?tini daim yüks?k qiym?tl?ndir?n dahi r?hb?rin q?bul etdiyi q?rarlar, uzaqgör?nlilik, ir?li sürdüyü konseptual fikirl?r v? ideyalar, tarixi tövsiy?l?r bu gün d? ölk?mizd? t?hsil islahatlar?n?n ?sas istiqam?tl?rinin mü?yy?nl??dirilm?sini? öz töhf?sini verm?kd?dir.

Az?rbaycan t?hsilinin intibah?

Müasir Az?rbaycan?n dönü?üm?rh?l?sini t??kil ed?n 14 iyul 1969-cu illi milli tariximiz? Heyd?r?liyevin Az?rbaycana r?hb?rlilik etdiyi böyük bir dövrün ba?lan??c? kimi daxil olmu?dur v? h?min ild?n ba?lanan tarixi m?rh?l? Az?rbaycan t?hsilinin, elminin v? m?d?niyy?tinin intibah dövrü kimi d?y?r?l?ndirilir. Bu bir h?qiq?tdir ki, bütün sah?l?rd? oldu?u kimi, Az?rbaycanda t?hsilin dünyan?n inki?af? tendensiyalar?na cavab ver?n haz?rk? s?viyy?y? çatmas? v? inki?af?nda Ümummilli Lider Heyd?r?liyevin müst?sna xidm?tl?ri olmu?dur. Bu gün ölk?mizd? f?aliyy?t göst?r?n m?m?kt?b?q?d?r, ümumi, pe??, ortasixisas v? ali t?hsil mü?ssis?l?rinin geni??b?k?si, güclü elmi-pedaqoji kadr potensial? öz m?nb?yini m?hz öt?n ?srin 70-ci ill?rind?n Heyd?r?liyevin r?hb?rliyi alt?nda t?hsil sah?sind? apar?lan m?m?qsd?yönlü siyas?td?n alm??, h?yata keçiril?n geni?miqyasl? t?hsil quruculu?u g?l?c?k inki?af?n güclü t?m?lini yarıyaratm??d?r? H?min dövrd? Az?rbaycanda bütün t?hsil ocaqlar? v?v?lki ill?rl? müqayis?d? yeni inki?af pill?sini? yüks?lmi?, bu istiqam?td? apar?lan ard?c?l dövl?t siyas?ti Az?rbaycan ?halisinin t?hsil, ümumm?d?ni v? intellektual s?viyy?sini yüks?ldilm?sind? müst?sna rol oynam??d?r.

?sas? Ulu Önd?r Heyd?r?liyevin t?r?find?n qoyulmu? siyasi v? iqtisadi kurs Az?rbaycan Respublikas?n?n Prezidenti c?nab?lham?liyevin t?r?find?n u?urla davam etdirilmi?, Az?rbaycan iqtisadi inki?af tempin? gör? regionda lider ölk?y? çevrilmi?, siyasi sabitlik v? iqtisadi inki?af t?hsil sisteminin t??kkülün? v? islahatlar?n apar?lmas?na da z?min yaratm??, bu sah?d? ?sasl? nailiyy?tl?rin ?ld? edilm?sini? s?b?b olmu?dur. Az?rbaycanda t?hsilin inki?af tarixinin t?hlil? göst?rir ki, Heyd?r?liyevin bütün islahat t??bbüsl?ri ?lham?liyevin t?r?find?n yeni müst?vid? v? beyn?lxalq t?crüb? ?sas?nda davam v? inki?af etdirilmi?, ölk?mizin t?r?qqisin? böyük töhf? vermi?dir.

Heyd?r?liyevin t?r?find?n yarad?lm?? etibarl? iqtisadi z?min v? siyasi sabitlik ?sas?nda t?hsilin inki?af? il? ba?l?? mühüm strategiya v? proqramlar?n q?bul edilm?sini? mümkün olmu?, n?tic?d? dövl?t büdc?sind?n t?hsil? ayr?lan x?rci?r ?h?miyy?tli ??kild? artm??, 2003-cü il? nisb?t?n 9 d?f?d?n çox artaraq cari ild? 2.3 milyard manata çatd?r?lm??d?r.

M?kt?b?q?d?r t?hsil yeni inki?af m?rh?l?sind?

Öt?n?srin 70-80-ci ill?rind? Heyd?r?liyevin r?hb?rliyi dövründ? m?kt?b?q?d?r t?hsil mü?ssis?l?rinin say? 161600-d?n 1875-?, orada t?rbiy? alanlar?n say? 110 mind?n 147 min?n?f?r? çatm??, m?kt?b?q?d?r t?hsil?n ?hat? s?viyy?si 12 faizd?n 19 faiz? yüks?lmi?di. Bu dövrd? m?kt?b?q?d?r t?hsil mü?ssis?l?rinin maddi-texniki bazas? da xeyli möhk?ml?ndirilmi?, 35200 yerlik yeni körp?l?r evi-u?aq ba?ças? binalar? tikilib istifad?y? verilmi?di.

M?kt?b?q?d?r t?hsilin u?a??n sonrak? inki?af?nda müst?sna ?h?miyy?ti n?z?r? al?naraq ölk? Prezidenti ?lham?liyevin t?r?find?n m?kt?b?q?d?r t?hsilin inki?af? il? ba?l? 2007-2010-cu ill?ri ?hat? ed?n Dövl?t Proqram? t?sdiq edilm??

v? v? h? yata keçirilmidir. Proqrama? sas?n? ölk?d? yüz?rl? yeni m?kt?b? q?d?r? t?hsil mü?ssis?l?ri in? a? edilmi? v? m?möv?cud mü?ssis?l?r? ?sas? t?mir olunmu?dur. Bu sah?d? Ulu Önd?rin? ad?n? da??yan Heyd?r?liyev Fondunun müst?sna xidm?tl?ri olmu?dur v? bu u?urlu f?aliyy?t haz?rda da davam etm?kd?dir.

Ümumi t?hsild? ?sas? keyfiyy?t d?yi?iklikl?ri

Son ill?r t?hsil siyas?tind? m?kt?b?haz?rl?q prioritet istiqam?t?rd?n birini t??kil etmi?, ilk d?f? olaraq ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? dövl?t büdc?si hesab?na m?kt?b?haz?rl?q qruplar? t??kil olunmu?, 5 ya?? u?aqlar?n t?hsil? c?lb? edilm?si s?yiy?si 2003-cü ild?ki 15 faizd?n 75 faiz? çatd?r?lm??d?r. H?yata keçiril?n t?dbirl?r n?tic?sind? tarix?n m?kt?b? q?d?r t?hsil mü?ssis?l?ri olmayan ya?ay?? m?nt?q?l?rind?, ucqar k?ndl?rd? d? u?aqlar?n m?kt?b?haz?rl?? t?t?min edilmi?dir. Növb?ti ill?rd? bütün 5 ya??l?lar?n m?kt?b?haz?rl?? a? c?lb? edilm?si istiqam?tind? t?dbirl?r h?yata keçiril?c?kdir.

Heyd?r?liyev sosial-iqtisadi v? m?d?ni yüks?li?? ged?n yolun m?hz ümumi t?hsild?n keçdiyini d?rind?n bil?r?k? ?sas diqq?t? bu sah?y? yön?ltmi?, ümumi orta t?hsil? keçidin ba?a çatd?r?lmas?, k?nd? m?kt?bl?rinin i? ??raitinin daha yax??la?d?r?lmas? bar?d? ard?c?l? q?rarlar q?bul etmi?di. H?min q?rarlar?n h?yata keçirilm?si n?tic?sind? q?sa bir zamanda ümumi t?hsil m?kt?bl?rinin ??b?k?si geni?l?nm?, ?sas? keyfiyy?t d?yi?iklikl?ri ba? vermi?di. 1979-cü ild? ümumi t?hsil m?kt?bl?rinin say? 1965-ci ill? nisb?t?n 3 d?f?d?n çox artaraq 2117-y? 1982-ci ild? 4 is? 4267-y? çatd?r?lm??d?. Ümumi t?hsil m?kt?bl?rind? t?hsil alan ?agirdl?rin say? is? 1970-ci ild?ki 368 mind?n 1980-ci ild? 710 min d?k artm??d?. 1970-80-ci ill?rd? respublikada 683,1 min ?agird yerlik 1191 yeni m?kt?b binas? tikilib istifad?y? verilm?di ki, bu da 1946-1970-ci ill?rd?ki müvafiq göst?ricid?n iki d?f? çox idi. Bu sah?d? h?yata keçiril?n t?dbirl?r m?kt?bl?rd? növb?lilik üzr? göst?ricil?rin yax??la?d?r?lmas?na güclü t?kan vermi?, ?agirdl?rin ikinci növb?d? oxuma göst?ricisi 1970-ci ild?ki 40,2 faizd?n 1980-ci ild? 28,1 faiz? enmi?di.

1 milyondan çox ?agirdin t?lim ??raiti yax??la?d?r?l?b

1998-ci ild? Azərbaycan mü?lliml?rinin XI Qurultay?nda Ümummilli Lider Heyd?r?liyev m?kt?b? tikintisin? diqq?t?n art?r?lmas? bar?d? i? adamlar?na ça??r?? etdi. H?min ça??r??dan sonra bu sah?y? diqq?t? h?miyy?tli ??kild? artartd? dövl?t t??kilatlar?n v?saitl?ri b?yn?lxalq t??kilatlar?n qrant v? kreditl?ri, i? adamlar?n xeyriyy?çil?rin v?saitl?ri hesab?na yeni m?kt?b binalar?n tikintisin? ba?land?. AB?-?n humanitar t??kilatlar?, Yaponiya hökum?ti, S?udiyy??nki?af Fondu, ?slam?nki?af Bank? b?rs?ra nazirlikl?r v? dövl?t ?irk?tl?rinin maliyy? v?saitl?ri hesab?na ölk?nin müxt?lif regionlar?nda yeni m?kt?b binalar? in? a? edildi.

Sonrak? ill?rd? bu istiqam?t d?i?il?r daha intensiv ??kild? davam etdirilmidir. Azərbaycan Respublikas? Prezidentinin diqq?t v?qay??s?n?tic?sind?, Birinci vitse-prezident Mehriban xan?m?liyevanın t??bbüsü, onun r?hb?rlik etdiyi Heyd?r?liyev Fondunun d?st?yi il? ümumi t?hsil mü?ssis?l?rinin infrastrukturunun müasirl??dirilm?si istiqam?tind? h?miyy?tli i?l?r görülmü?dür. 2003-2018-ci ill?r?rzind? 3200-d?n çox m?kt?b binas? tikilm? v? ya?sas? t?mir edilmi?, ba?qa sözl?, ölk?nin bütün m?kt?bl?rinin 72 faizinin binas? yeni tikilm? v? ya?sas? t?mir olunmu?dur. M?kt?b? tikintisi sah?sind? h?yata keçiril?n t?dbirl?r n?tic?sind? 1 milyondan çox ?agirdin t?lim ??raiti h?miyy?tli ??kild? yax??la?d?r?lm??, ikinci növb?d? oxuyan ?agirdl?rin say? 16,8 faiz? enmi?, ba?qa sözl?, ?agirdl?rin 83,2 faizin? birinci növb?d? t?hsil almaq imkan? yarad?lm??d?r. Bu nailiyy?t?rin d?d? edilmsind? Heyd?r?liyev Fondunun h?yata keçirdiyi "Yeni???n Azərbaycanı yeni m?kt?b" program?n müst?sna rolu olmu?dur.

T?hsil mü?ssis?l?rinin maddi-texniki bazas?n?n gücl?ndirilm?si il? ba?l? ölk? Prezidenti İlham?liyev t?r?find?n cari il iyunun 18-d? imzalanm?? s?r?ncamlar t?hsilin inki?af?na davaml? dövl?t qay??s?n?n daha bir parlaq nümun?si olmu?dur. S?r?ncamlara ?sas?n? regionlarda modul tipli m?kt?bl?rin qura?d?r?lmas?, Bak?? h?ri v?n onun q?s?bl?rind? t?hsil mü?ssis?l?rinin tikintisi, ?sas? t?miri v? b?rpas? i?l?rinin davam etdirilm?si, t?hsil mü?ssis?l?rinin qazla?d?r?lmas? m?qs?dil? ümumilikd? 62,7 milyon manat v?sait ayr?lm??d?r. Bu istiqam?t d? h?yata keçiril?c?k t?dbirl?r t?hsil infrastrukturunun müasirl??dirilm?sini v? keyfiyy?t göst?ricil?rinin daha da art?r?lmas?na imkan

ver?c?kdir.

Son ill?rd? ölk?mizd? formala?m?? müsb?t demografik ??rait? gör? birinci siniflr? q?bulda art?m dinamikas? mü?ahid? edilir. Bel? ki, 2013-cü ild? bu göst?rici 138 min olmu?dusa, bu il birinci siniflr? 165 mind?n çox u?a??n q?bul edilm?si gözl?nilir. Ümumilikd? ?agird say?nda da müsb?t dinamika mü?ahid? edilm?kd?dir. Bel? ki, 2013-cü ill? müqayis?d? ?agirdl?rin say? 240 mind?n çox artaraq 1 milyon 600 min n?f?ri ötmü?dür. T?hsil Nazirliyi t?rfind?n h?yata keçiril?n m?qs?dyönlü t?dbirl?r n?tic?sind? son 5 ild? mü?llim-?agird nisb?ti ?h?miyy?tli ??kild? yax??la?m??, 8.5-d?n 10.6-ya yüks?lmi?dir.

D?rslik haz?rl???nda yeni reqlament v? prosedurlar?n t?tbiqi

Heyd?r ?liyevin respublikaya r?hb?rliyi dövründ? ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? ?agirdl?rin d?rslikl?rl? t?minat? ssah?sind? ?h?miyy?tli add?m at?lm??, 1978-ci ild?n ?agirdl?rin d?rslikl?rl? pulsuz t?minat?na keçilmi?di. Sonradan müst?qilliyin ilk ill?rind? ozamanki hakimiyy?t t?rfind?n d?rslikl? pulsuz t?minat ??v? edilmi?di. Heyd?r ?liyevs? 1994-1995-ci t?dris ilind?n bu imtiyaz ?yenid?n b?rpa etmi?dir v? haz?rda da bütün ?agirdl?r d?rslikl?rl?, mü?lliml?r is? t?dris v?saitl?ri il? pulsuz t?min ediliril?r.

Müst?qillik ill?rind? milli-m?n?vi d?y?rl?r? uy?un d?rslik haz?rl??? diqq?t m?rk?zind? saxlan?lm??, bu sah?d? yeni yeni reqlament v? prosedurlar t?tbiq? edilmi?, I-XII siniflr?d? istifad? edil?n 400-d?n çox d?rsliyin m?zmununun yenil?nm?si prosesi ba?a çatm??d?r. Ümumi t?hsil sah?sind? ?n mühüm nailiyy?tl?rd?n biri 2008-ci ild?n ba?lanm?? m?zmun islahatlar?n?n cari ild? ba?a çatmas? v? ümumi t?hsilin yeni modelin? keçidin t?min edilm?si olmu?dur.

Mü?lliml?r? dövl?t qay??s?

Ulu Önd?r Heyd?r ?liyev h?r zaman mü?llim pe??sin? böyük d?y?r vermi?, "Mü?llim ad? ?n yüks?k add?r. M?n?n yer üzünd? mü?llimd?n yüks?k ad tan?m?ram" demi?, bu yana?madan ç?x?? ed?rk mü?lliml?rin sosial müdafi?sinin gücl?ndirilm?si il? ba?lı davamlı q?rarlar q?bul etmi?dir. Heyd?r ?liyevin bir öz?lliyi d? ondan ibar?t idi ki, h?r yeni t?t?dris ilinin ilk gününd? m?kt?bl?rd? olur, mü?llim v? ?agirdl?rl? görüşür, onlar? dinl?yir v? öz müdrik tövsiy?l?rini verirdi.

H? Heyd?r ?liyevin mü?llim pe??sin? sonsuz diqq?ti dövl?t ba?ç?s? ?lham ?liyev t?rfind?n d? u?urla davam etdirilmi? son ill?rd? mü?llim nüfuzunun yüks?ldilm?si istiqam?tind? taleyüklü add?mlar at?lm??d?r. Azərbaycan mü?llim mü?lliml?rinin XIV Qurultay?n?nki t?rak?qlar?na t?brik m?ktubunda Fölk?d Prezidentin ?lham ?liyev? demi?dir: "Azərbaycan?n ?ld? etdiyi bütün nailiyy?tl?rin ?sas?nda m?hz mü?llimin g?rgin z?hm?ti v? günd?lik f?aliyy?ti durur. Azərbaycan mü?lliminin tarix?n xalq?m?z?n intellektual potensial?n?n formala?d?r?lmas?nda böyük xidm?tl?ri vard?r".

Son ill?rd? mü?lliml?rin i?? q?bulu sah?sind? m?rk?zl??dirilmi? müsabiq? mexanizmi t?tbiq? edilmi?, qaydalar ??faff?q v? obyektivlik bax?m?ndan ?h?miyy?tli ??kild? t?kmill??dirilmi?, n?tic?d? ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? vakant yerl?rin 100 faiz tutulmas? t?min edilmi?, uzun ill?r ?rzind? ixtisaslı kadrlara ehtiyac? olan ucqar k?nd m?kt?bl?rinin kadrl?r t?minat? problemi dem?k olar ki, h?ll? edilmi?dir. Nazirl?r Kabinetinin q?rar?na ?sas?n, k?nd m?kt?bl?rind? f?aliyy?t? ba?layan g?nc mü?lliml?r üçün stimulla?d?r?c? t?dbirl?r t?tbiq? edilmi?, ümumilikd? 10 mind?n çox mü?llim h?min stimulla?d?r?c? t?dbirl?rd?n faydalanm??d?r.

Döv Dövl?t ba?ç?s?n?n ?s?r?ncam?na ?sas?n, ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? çal??an mü?lliml?rin bilik v? bacar?qlar?n?n diaqnostik qiym?t?l?ndirilm?si u?urla ba?a çatm??, onlar?n h?ft?lik d?rs yükü 1.5, v?zif? maa?? 2 d?f? arart?r?lm??d?r. T?hsil ?çil?rinin f?aliyy?tinin stimulla?d?r?lmas?, sosial müdafi?sinin gücl?ndirilm?si istiqam?tind? h?yata keçiril?n t?dbirl?r davamlı xarakter alm??, Azərbaycan Respublikas? Prezidentinin 18 iyun 2019-cu il tarixli s?r?ncas?r?ncam?na ?sas?n, dövl?t ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? çal??an bilic v? bacar?qlar?n?n diaqnostik

qiym? qiym?tl?ndirilm?si apar?lan?mü?llim?rin?ayl?q?v?zif?maa?lar?icari il, sentyabr?n 1-d?n orta hesabla 20 faiz art?r?lm??d?r?v?bel?likl?, onlar?n orta ayl?q?m?khaqq? 600 manat?öt?c?kdir. Pe??t?hsilil?d?daxil olmaqla bu t?dbirl?r ümumilikd? 160 min?d?k mü?llimi ?hat?etmi?dir. Bu q?rarlar c?miyy?t t?r?find?n yüks?k qiym?tl?ndirilm? v? öll?k?d?t?hsilin inki?af?na keyfiyy?tin yüks?ldilm?sini? t?kan ver?r?k mü?llim?ri daha?zml? f?aliyy?t göst?rm?y? ruhland?racaqd?r.

Heyd?r ?liyev f?dakar ?m?yi il? f?rql?n?n mü?llim?rin f?aliyy?tinin r??b?tl?ndirilm?sini? xüsusi diqq?t yetirirdi. 1970-ci ill?rd? 817 n?f?r?m?kdar mü?llim" f?xri ad?alm??, 3 n?f?r mü?llim o dövrün ?n yüks?k t?ltifl?rind?n olan Sosialist ?m?yi Q?hr?man? ad?na layiq görülmü?dü.

Prezident ?lham ?liyev d? h?r zaman mü?llim?m?yin? yüks?k d?y?r vermi?, onlar?n f?aliyy?tinin maddi v? m?m?n?vi stimulla?d?r?lmas? il?ba?l?ard?c?l?olaraq q?rarlar q?bul etmi?dir. M?hz onun r?hb?rliyi dövründ? h?r il mü?llim?rin pe??bayram??r?f?sind?t?ltif edilm?si t?crüb?si t?tbiq edilm?, bu dövr d?3 mind?n çox t?hsil i?çisi dövl?t t?ltifl?rin?, o cüml?d?n 1500 n?f?r "m?kdar mü?llim" f?xri ad?na layiq görülmü?dür.

Pe?? t?hsilinin inki?af?

Pe?? t?hsilinin inki?af?n?n yüks?li? dövrü m?hz Heyd?r ?liyevin Az?rbaycana r?hb?rliyinin birinci m?rh?l?sini? t?t?sadüf edir. H?min ill?rd?pe?? m?kt?bl?rinin say?1965-ci ill?müqayis?d? 1.7 t?hsilalanlar?n say?is?2.5 d?f? artm??d?. Heyd?r ?liyevin t???bbüsü il? 1971-1975-ci ill?r üçün texniki pe?? t?hsilinin t?kmill??dirilm?si v? inki?af? üzr? strategiya mü?yy?nl??dirilm?, h?min ill?rd? 54 yeni texniki pe?? t?hsili mü?ssis?si f?aliyy?t?ba?lam??d?r.

1978-1987-ci ill?rd? Az?rbaycanda 5276 yerlik texniki pe?? t?hsili kompleksl?ri, 2400 yerlik t?dris binalar?, 2800 yerlik t?crüb? korpuslar?, ümumi sah?si 15559 kv.m. olan yataqxana binalar? tikilib istifad?y? verilmi?, 194 t?dris istehsalat emalatxanas?, 786 t?dris kabinetil?laboratoriyas? yarad?lm??d?. T?hlil göst?rir ki, 1970-ci ild?76 pe?? m?m?kt?bl?f?aliyy?t göst?rmi? v? h?min mü?ssisil?rd?40,9 min ?agird t?hsil alm??d?sa, bu göst?rici müvafiq olaraq 1981-1980-ci ild? 173 m?m?kt?bl?v?99,8 min ?agird?, 1982-ci ild? is? 184 m?m?kt?bl?v? 230 pe??üzr? 110 min ?agird? çatd?r?lm??d?.

Ölk?nin sosial-iqtisadi inki?af?na t?kan ver?n, g?ncil?r aras?nda m???ullu?un t?min edilm?sini? xidm?t ed?n, iqtisadiyyat?n bütün sah?l?ri üçün ixtisasl? kadr haz?rl??n? t?min ed?n apar?c? t?hsil pill?si oldu?u n?z?r? al?naraq, Az?Az?rbaycan Respublikas?n?n Prezidentil?c?nab ?lham ?liyev t?r?find?n pe?? t?hsilinin inki?af?na xüsusi diqq?t yetirilm?dir. ?qtisadiyyat?n ?ax?l?ndirilm?si ?raitind? pe?? t?hsili sisteminin yenid?n qurulmas?, bu sah?d? çevik idar?etm?nin t?min edilm?si m?qs?dil? 2016-c? ild? Prezidentin f?rman? il? T?hsil Nazirliyi yan?nda Pe?? T?hsili üzr? Dövl?t Agentliyi yarad?lm??d?r.

MöMövcud pe?? t?hsili sisteminin dövl?t-biznes partnyorlu?una ?saslanan sistem? transformasiyas?, ölk? iqtisadiyyat?n?n ixtisasl? kadrlara olan t?l?bat?n?n öd?nilm?sini t?min ed?n, müasir iqtisadi ça??r??lara çevik reaksiya verm?k qabiliyy?ti olan, icbari ümumi orta t?hsil s?viyy?sini bitir?n çoxminli m?zunlar? q?bul etm?y? haz?r olan pe?? t?hsili sisteminin yarad?lmas? m?qs?dil? "Az?rbaycan Respublikas?nda pe?? t?hsili v? t?liminin inki?af? üzr? Strateji Yol X?rit?si" t?sdiq edilm? v? icras?na ba?lanm??d?r.

Son ill?rd? pe?? t?hsili sisteminin yenid?n qurulmas?, bu sah?d? çevik idar?etm?nin t?min edilm?si m?qs?dil? 2424 ixtisasla m??pe?? t?hsili m?rk?zi yarad?lm??, müüh?ndis-pedaqoji hey?tin diaqnostik qiym?tl?ndirilm?sini? v? ?n?m?khaqq?n?n art?r?lmas?na ba?lanm??, onlar?n h?ft?lik d?rs yükü normas? 1,5 d?f?ayl?q?v?zif?maa??orta hesabla 2 d?f?art?r?lm??d?r. M?zmunun ?m?k bazar?n?n t?l?bl?rin? uy?unla?d?r?lmas? istiqam?tind? beyn?lxalq t?t?crüb?n?z?r?al?nmaqla pe?? t?hsilinin yeni dövl?t standartlar? t?sdiq edilm?, n?tic?yönümlü t?hsil proqramlar? (kurikulumlar), yeni d?rslikl?r v? t?dris v?saitl?ri haz?rlanm??d?r. Beyn?lxalq t?kilatlarla birlikd? layihl?rin icras?na ba?lanm??d?r.

Strateji Yol X?rit?sini? uy?un olaraq pe?? t?hsilinin ?hat? dair?sini?geni?l?ndirilm?si, daha çox m?zunun bu t?ht?hsil pill?sini?c?tbl?edilm?sini qeyri-formal yollarla ?ld?edilm?si s?ri?t?l?rin tan?nmas??, m?zmunun yenil?nm?si, müüh?ndis-pedaqoji hey?tin f?aliyy?tinin qiym?tl?ndirilm?si v?stimulla?d?r?lmas?, pe??karl??n?n art?r?lmas?

istiqamətində tədbirlər həzrədə davam etdirilməkdədir.

Ali təhsilin prioritet rolu

Heydər Əliyevin tələbbəsi və qayəsi ilə ötən il 70-ci illərdə və 80-ci illərin vəvillərində ali təhsil müəssisələrinin təbrikəsinin genişləndirilməsi, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması istiqamətində böyük işlər görülmüdü. Ali məktəblər üçün çoxlu sayda tədris korpusları, yataqxana kompleksləri tikildi.

Ümumiyyətlə, 1970-82-ci illərdə Azərbaycanca 5 yeni ali məktəb yaradılmış, yüzlərlə yeni ixtisaslar açılmış, kafedralar, problem laboratoriyalar fəaliyyətə başlamışdır. 1960-cı illərin sonunda respublikada 12 ali məktəb, bunlarda 105 fakültə, 450 kafedra var idi və burada 139 ixtisas üzrə kadrlar hazırlanmış, 1982-ci ildə artıq 136 fakültəni və 530 kafedranı birləşdirən 21 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərirdi. Bu illərdə ali məktəblərdə təhsil alanların sayı 70 mindən 100 minə yüksəlmişdir.

Müstəqillik illərində Ümummilli Lider tərəfindən ali təhsilin inkişafı ilə bağlı həmiyyətli qərarlar qəbul edildi. 2000-ci ildə ali təhsil müəssisələrinin təbrikəsi optimallaşdırıldı, onlara universitet statusu verildi. 1993-1994-cü tədris ilində növbəti təhsil təbiri edildi. Həmin dövrdə ödənilən təhsilin təbiri, demək olar ki, çətin iqtisadi şəraitdə ali təhsil müəssisələrinin maliyyə imkanları xeyli yaxşılaşdırıldı. 1997-ci ildə bakalavriat təhsilini başa vuran məzunların dərəcə olaraq magistratura səviyyəsinə təhsilə başlanırlar.

Prezident Əliham Əliyevin rəhbərliyi dövründə ali təhsilin inkişafı əsas prioritetə çevrilmiş, insan kapitalının inkişafı dövlət siyasətinin əsas istiqamətində birini təşkil etmişdir. Məhz bu dövrdə ali təhsil müəssisələrinin təbrikəsi daha da inkişaf etmiş, onların sayı 2003-cü ildəki 46-dan həzrədə 51-ə, təhsil alanların sayı isə 120 mindən 171 minə çatdırılmışdır.

Azərbaycanda nə müasir təbələri cavab verən və milli bəndə çevrilmiş ADA Universiteti, Bakı Ali Neft Məktəbi yaradılmışdır. M.V. Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin, Ş.M. Seçenov adına Birinci Moskva Dövlət Tibb Universitetinin Bakı filialları yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına xaricə getmədən aparıcı ölkələrin ali təhsil standartları çərçivəsində keyfiyyətli təhsil almaq imkanını yaradılmışdır. Azərbaycan-Fransız Universiteti (UFAZ) fəaliyyətə başlamışdır. Burada 4 ixtisas üzrə (kimya mühəndisliyi, kompüter elmi, rəqəfəfizika mühəndisliyi, neft və qazın kəfəfiyyatı və istismarı) ingilis dilində tədris başlanmış, Fransanın Strasburq və Renn universitetləri ilə ikili diplomun verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Son illərdə bir sıra ali təhsil müəssisələrində üçün nə müasir kampuslar yaradılmış, bütün ali təhsil müəssisələrinin maddi-texniki və tədris bazası həmiyyətli şəkildə yenilənmişdir.

Dövlət Dövlətə başçısı tərəfindən ali təhsilə qatılmaq istəyənlər üçün sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması, ölkədə yüksək ixtisaslı, peşəkar kadrların hazırlanması, ali təhsildə rəqəbət mühitinin formalaşdırılması sahəsində həmiyyətli qərarlar qəbul olunmuşdur. Ölkə Prezidentinin sərəncamına əsasən təqaüd sistemi təkmilləşdirilmiş, dövlət hesabına maliyyəli təqaüd yerlərinin sayı cari il martın 1-dən 16 min vahid artmış, təqaüd alan tələbələrin sayının növbəti iki ildə 50 faizə çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur. Bununla yanaşı, tələbələri verilən təqaüdlərin məbləği orta hesabla 20 faiz artmış, bu tədbirlər 110 mindən çox tələbəni əhatə etmişdir. Eyni zamanda ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat səviyyəsinə dövlət sərəfəi yerləri 66 faiz artmış, ləraq qəbul planının ötən ilki 27 faizdən 42 faizə çatdırılmışdır.

Onu da qeyd edək ki, ölkə Prezidentinin sərəncamlarına əsasən məcburi köçkün statusu olan, valideynlərini itirirmiş və valideyn himayəsində olmayan məhrum olmuş uşaqların şəhid ailəsi statusu almış ailələrin üzvləri, Azərbaycan Respublikasının Şəzi bütövlüyünün müstəqilliyinin və Konstitusiya quruluşunun müdafiəsi zamanı lill olmuş və Azərbaycan Respublikasının azadlığı, suverenliyi və Şəzi bütövlüyü uğrunda həlak olan, həbi məliyyatla ləraqdar itkirləndiyən və məhkəmə tərəfindən ölmüş ələn edilən vətəndaşları uşaqları, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsində olmayan məhrum olmuş uşaqların əhəli onları arasında olan xsləri və illərdə cəllilliyi olan əhəli səlamətli imkanları məhdud 18, ya nədək xslərin təhsil haqqı xrcələri büdcə vəsaitləri hesabına ödənilir. Peşə təhsil müəssisələrində təhsil alan I, II və III qrup lilləri şəhid ailəsinin üzvləri, 20 yaşına çatmamış və I qrup lilləri

valideyni olan, aylıq gəliri ya da minimumundan aşağı olan şəxslər də təhsil haqqından azad edilmişdir.

Heydər Əliyevin milli kadr hazırlıq siyasəti

Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafındakı müstəsna xidmətlərindən biri də 1970-80-ci illərdə Azərbaycan kadrında keçmiş SSR-nin 50-dən artıq böyük şəxsinin 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbində respublikamızın iqtisadiyyat, elm, təhsil və mədəniyyətinin 80-dən çox sahəsini hədəf edən və ölkə üçün ehtiyac duyulduğunu 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq Azərbaycanlı gəncin ali təhsil almaşına yüksək ixtisaslı müdaxissirlər kimi hazırlanmasına şərait yaratmasıdır. 1969-1970-ci dərəcə ilində respublikadan kənara cəmi 47 nəfər təhsil almağa göndərilməmiş, 1978-ci ildən etibarən respublikadan kənara hər il 800-900 nəfər göndərilməsinə nail olunmuş, 1980-ci illərin əvvəllərində isə bu göstərici 1000-1400 nəfər çatmışdır.

Heydər Əliyevin respublikadan kənarda milli kadr hazırlıq sahəsində apardığı siyasətin mühüm istiqamətlərindən biri də milli hərbilik kadrların yetiştirilməsidir. Həmin illərin ən həqiqi hadisələrindən biri kimi keçmiş SSSR-nin ali hərbilik məktəblərində Azərbaycanlı gənclərin sistemli təhsilə göndərilməsidir. Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və qayğısı ilə 1972-ci ildən etibarən hər il yüzlərlə gənc keçmiş SSR-nin böyük təcrübəli məlik ali hərbilik məktəblərində təhsil almağa göndərilməyə başladı. Bununla yanaşı, həmin illərdə Azərbaycanda orta və ali hərbilik təhsil sisteminin yaradılması xüsusi həqiqiyyətə dəyərdi. 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təhsil siyasəti ilə Bakıda C.Naxçıvanski adına Hərbi Məktəb yaradıldı və hərbilik məktəblərində təhsil alanların sonrakı inkişafında mühüm rol oynadı. Bu gün müstəqil Azərbaycan Milli Ordusuna rəhbərlik edən zabitlərin əksəriyyəti məhz Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə o illərdə təhsil almağa göndərilən və ölkəmizin hərbilik məktəblərini bitirən gənclərdir.

Ümummilli liderin xaricdə təhsilə nəzakət

Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş xaricdə təhsilə nəzakət son illər uşaq davam etdirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təhsil siyasəti ilə "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsilə üzrə Dövlət Proqramı" təsdiq edilmişdir. İnsan kapitalının inkişafına yönəlmiş həmin həmin proqram çərçivəsində ümumilikdə 3558 nəfər Azərbaycan vətəndaşı Dövlət Neft Fondu hesabına maliyyələşdirilmişdir. Dünyanın 32 ölkəsinin 379 aparıcı universitetində təhsil almaq hüququ qazanmışdır. Həmin universitetlər dünyanın 500 ən güclü universiteti sırasındadır.

Proqram çərçivəsində təhsil almış tələbələrin böyük əksəriyyəti məzun olmuş və ölkəmizə qayıtmışdır. Hazırda məzunların 60 faizi özəl, 40 faizi dövlət sektorlarında fəaliyyət göstərir. Proqram təqəddürləri ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrində ayr-ayrılıq dövlət qurumlarında (nazir müavini, millət vəkili), beynəlxalq təşkilatlarda (BMT), transmilli şirkətlərdə ("Microsoft", "Google", "Bloomberg", "Samsung", "LG", "BP" və s.) və özəl sektorda töhfələrini verməkdədir. Sevindirici haldır ki, məzunlar arasında universitetlərimizdə akademik fəaliyyətə mənşə ul olanlar da az deyildir.

Bu siyasətin davamı kimi 2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı təsdiq edilmişdir. Proqram ölkəmizdə ali təhsil sisteminin inkişafında yeni bir mərhələnin əsasını qoymuşdur. Proqramda ali təhsilin məzmun və keyfiyyət göstəricilərinin beynəlxalq ikili diplom proqramları və xarici müdaxissirlərin cəlb olunması yolu ilə təkmilləşdirilməsinə və xaricdə doktorantura təhsili vasitəsilə universitetlərimizin akademik potensialının gücləndirilməsinə də diqqətə tutulmuşdur.

Heydər Əliyevin təhsil islahatları

Heydər Əliyevin 1982-1987-ci illərdə keçmiş SSRİ kimi böyük dövlətin təhsil siyasətinə, təhsil islahatlarına rəhbərlik etməsi, bütünesovetliyi birləşdirmə, ölkəni Azərbaycanın ümumilikdə təhsilin inkişafına, keyfiyyət dərəcəsinə, 1984-cü ildə keçmiş SSRİ-də ümumi təhsil və peşə təhsili üzrə islahatların siyasəti, istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və yerinə yetirilməsi mexanizminin işlənilməsi, hazırlanması, internat tipli müəssisələrin işlənilməsinin təkmilləşdirilməsi məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Həmin illərdə ümumi təhsil 6 yağıdan başlanıbmış, onun müddətinin 11 illik olması təklifi də Heydər Əliyev tərəfindən irəli sürülmüşdü.

Müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycan yaranan siyasi vəziyyət, Ermənistanın cavuzluqla Qarabağı və digər rayonları işğal etməsi, ölkə daxilində separatçı qüvvələrin baş qaldırması dövlət müstəqilliyimizi ələ keçirməyə çalışırdı. Təhsil müəssisələrində başlanırdı, Azərbaycan zərərli olundu, ziyalılar, alimlər ölkəni kütləvi şəkildə tərk etdirdilər. Bu şəraitdə anlarda 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə hakimiyyətə gələn Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycanın böyük bəlalardan, dağılmaqdan, parçalanmaqdan, vətəndə müharibədən xilas etdi, dövlətin iqtisadi və sosial-siyasi böhranı vəziyyətdən çıxarmağa nail oldu və təhsil islahatlarını aparıbmış üçün də iveriləli imkan yarandı.

Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1998-ci ildə təhsil sahəsində islahat proqramının hazırlanması üçün Dövlət Komissiyası yaradıldı, qərar müddətində Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı hazırlanmış və 1999-cu il iyunun 15-də təsdiqləndi. Proqramda təhsilin gələcək inkişaf strategiyası müəyyənləşdirilməklə, mərhələlər üzrə təhsil sisteminin strukturunda, idarə edilməsində, məzmununda, maddi-texniki bazasında iqtisadiyyatda, kadrlar hazırlanmasında və təminatda siyasət islahatları aparıbmış nəzərdə tutulurdu. Proqramın həyata keçirilməsi prosesində Dünya Bankı cəlb edildi, beynəlxalq təcrübə siyasətində siyasət istiqamətləri üzrə bir sıra islahatlar həyata keçirildi.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən təhsil sahəsində islahatların davamlılığı təmin edildi. Onun təşəbbüsü ilə hazırlanmış "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" 2013-cü il oktyabrın 24-də təsdiqləndi. İdarəetmə haldən keçərək, təhsilin inkişaf strategiyası həmin ildə dövlət başçısının yeni prezidentlik müddətində imzalandığı ilk sənəd olmuşdur. Strategiyanın siyasətəşləşməsi ölkədə keyfiyyət təminatı, inkişaf və inkişafın gələcək dünyəvi ölkələrə nisbətən qabaqcıl mövqeyə tutan təhsil sisteminin yaradılması, təhsilin məzmununun, kadrlar hazırlanması, idarəetmə sisteminin, infrastrukturunun və maliyyə siyasətinin qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə və Azərbaycanın inkişaf konsepsiyasına uyğun yenidən qurulması və ölkənin davamlı inkişafının təmin edilməsidir.

Ötən müddətdə Azərbaycanın həyata keçirilməsi nəticəsində bütün pillə və səviyyələri üzrə təhsilin keyfiyyət göstəriciləri yüksəlmiş və gələcək təhsilə imkanların genişləndirilməsi müasir idarəetmə modellərinin tətbiqi, kadrların potensialının artırılması, kompetensiyaların baxımından gücləndirilməsi, ümumi təhsil müəssisələrinin kadrlarla təminatı, müəllim fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və stimullaşdırılması, dərslər vəsaiti vəsaitlərinin hazırlanması maddi-texniki və tədris bazasının müasirləşdirilməsi, təhsil qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi sahəsində həyata keçirilmiş işlər nəticəsində edilmişdir.

Azərbaycanın gələcək məfkurəsinin və milli ruhun yüksəlişi

Heydər Əliyevin Azərbaycanın rəhbərliyinin nə həyata keçirilmiş nəticələrindən biri də Azərbaycanın gələcək məfkurəsinin və milli ruhun yüksəlişi, xalqın tarixi yaddaşının özünü qaytarılması, vətənpərvərlik hisslərinin güclənməsi olmuşdur. "Öz vətəninə və xalqına son dərəcə böyük məhəbbətli, sevgili, Azərbaycan dövləti və millətini üçün sonsuz qürur hissi keçirən Heydər Əliyev: "Mən fəxr edirəm ki, mən Azərbaycanı "yaxşı" söyləməklə, işləndirən, ölkəmizdə milli təbəqə konsepsiyasını bəyan etmişdir. "Müstəqil Azərbaycanın siyasət ideyası Azərbaycanın gələcəkdir. Hər bir Azərbaycanlı öz milli mənasubluğu üçün fəxr etməlidir, biz Azərbaycanın gələcəkdir. - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli mədəniyyətini, adadət və ənənələrini inkişaf etdirməliyik" deməklə Heydər Əliyev "Azərbaycanın gələcəkdir" milli ideologiyasını siyasət kimi müəyyənləşdirmişdir. Azərbaycanın müstəqilliyin ilk illərində nə latın qrafikalı, lifbaya keçilməsi qərarlaşmışda, bu proses Heydər Əliyevin sayğılı nəticəsində 2001-ci il avqustun 1-də tam başa çatmış, təhsil sistemində latın qrafikalı lifbaya tam keçid təmin edilmişdir. 2002-ci ildə həmin avqustun 1-i "Azərbaycanın lifbası və Azərbaycan Dili Günü" bayramı kimi qeyd edilir. Bu gün güdrətlə dövlət xadimi Heydər Əliyevin zəngin irsi, şəxsi həyat və fəaliyyəti gələcək nəsillərin milli-mədəni və ümumiyyətlə dərəcəli ruhunda təbəqə olunması üçün nədəyərli mənbədir.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin fəaliyyəti ndə bu ana xətt uurla inkişaf etdirilmişdir. 2013-cü ildə "Azərbaycan dilində dilinin globallaşma rəitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı" təsdiq edilmiş, 2018-ci ildə "Azərbaycan Dilinin saflıq n qorunması və dövlət dilində n istifadənin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" fərman imzalanmışdır.

Cənab Prezident vurğulamışdır: "...həm müəllimlər, həm valideynlər uşaqlar və tənpərlik ruhunda tərbiyə etməlidirlər ki, onlar Vətənə bağlı olsunlar, milli ruhda böyüsünlər, milli dəyərlərimizi hərdən üstün tutsunlar. Ona görə də mən həmişə deyirəm ki, milli dəyərlərimiz, mədəni dəyərlərimiz bizim üçün hərdən üstündür. Biz onlara qoruma və milli ruhumuzu saxlamağa çalışmalıyıq. Çünki bu, bizim gələcəyimiz üçün əsasdır". Bununla da Prezident təhsil sistemi qarşısında duran vəzifələri müəyyənləşdirərək Azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği, Azərbaycan dilində dəbiyyatın, tarixin, mədəniyyətin məhsul bəstəsinin, milli-mədəni dəyərlərin hörmət hissini aşılanması, vətənə sədaqət, vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılmasını, və tənpərlik tərbiyəsi məsələlərini ön çəkmişdir.

Dahi xsiyyəti Heydər Əliyevin Azərbaycan dövləti və milləti qarşısında misilsiz xidmətləri unudulmazdır. Əllər ötcək, nəsil r bir-birini vətəndə cək, lakin Azərbaycan xalqının ıftixar olan Heydər Əliyevin uzaqgörən strategiyası uurlu gələcəyə gedən yollarımızə bədi məmmi kimi daim ıqlandırmaqda davam edəcəkdir.

Ceyhun BAYRAMOV,

Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri

["Azərbaycan" qəzeti](#)